

Výskyt lelka lesního ve Slavkovském lese

Pavel Řepa, Správa CHKO Slavkovský les

Málo známý a neobvykle vypadající lelek lesní byl v posledních letech nalezen na několika lokalitách Slavkovského lesa. Jelikož se jedná o druh rapidně mizějící z české krajiny, je třeba jeho výskytu věnovat zvýšenou pozornost.

Lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) je trochu tajemný ptačí druh, málo známý v širší veřejnosti. Tento nenápadný druh má totiž vysloveně noční aktivitu, má velmi atypický hlasový projev, u něhož laika ani nenapadne, že se jedná o ptačí zpěv, a vždy byl v naší zemi nehojný. Přestože jeho výskyt stále zasahuje nejrůznější části naší republiky, v posledních několika desetiletích vykazuje značný úbytek. Jestliže v prvním hnízdním atlasu ptactva ČR prováděném v letech 1973–1977 byl zaznamenán na 35 % rozlohy našeho území, v posledním atlasu z let 2001–2003 to bylo již jen 15 % území (Šťastný et al. 2005). Odhad jeho početnosti v tomto období již činil jen 400–700 párů na celém našem území. I když oblasti jeho výskytu jsou v nejrůznějších částech ČR, jsou to již jen omezená území např. Hodonínsko, Třeboňsko, bývalý vojenský prostor Ralsko v severních Čechách, v menší míře i Českomoravská vrchovina, Brdy nebo střední Poohří.

U nás ve Slavkovském lese nebyl lelek zatím nikdy zjišťován a ani jsme jej příliš neočekávali. Tento druh preferuje chudé světlé borové porosty (Hudec & Šťastný 2005) a drží se spíše nižších poloh, nad 500–600 m nadmořské výšky je již jeho výskyt považován za méně běžný, i když jsou známy i případy výše položených hnízdišť – v poslední době aspoň do 650 m n.m. v Krkonoších (Flousek & Gramsz 1999). V dřívějších dobách byl zjišťován i ve výškách až do 900 m n.m. (Kučera & Mareš 1971, Miles 1985).

Proto považuji za velmi zajímavý fakt, že se nám povedlo tento druh najít ve Slavkovském lese a to v nadmořských

výškách nad 700 m n.m. Poprvé jsem jeho výskyt zaznamenal 15. června 2002, kdy jsem jej nahodile pozoroval v Přírodní rezervaci Planý vrch u Mnichova a to v její dolní části, kde nadmořská výška činí asi 750 m.

V dalších letech nebyl dostatek času pro sledování tohoto druhu a tak další doklad o jeho výskytu jsem získal až v roce 2005 při provádění systematického mapování ptactva v Slavkovském lese prováděného za účasti většího kolektivu spolupracovníků. V dotčeném roce došlo při soustavném sledování i na území kolem Mnichova a Pramenů a tam jsem při běžném bodovém sčítání při přechodu mezi body vyplašil dalšího jedince. Nález byl z 3. června 2005 a pozorování bylo ve středněvěkém řídkém borovém porostu nacházejícím se západně od Národní přírodní rezervace Pluhův bor. Opakovaný nález byl již signálem k tomu, abychom se hledání lelka věnovali podrobněji.

V roce 2006 jsme začali s cílevědomým vyhledáváním lelků ve vhodných biotopech pomocí provokace nahrávkou jeho vrčivého hlasu. 28. června jsme prošli transektem začínajícím u Přírodní rezervace Vlček na hlavním hadcovém hřebenu v Evropsky významné lokalitě Raušenbašská lada a pokračující po tomto hřebeni k osadě Sítiny, abychom po přejezdu pokračovali po jižním okraji Národní přírodní rezervace Pluhův Bor až k Přírodní památce Dominova skalka u Louky. Na této trase jsme učinili 11 zastávek na nichž jsme po dobu minimálně 5 minut prezentovali z magnetofonu hlas lelka, abychom pak nejméně 10 dalších minut věnovali pečlivému naslouchání, zda se neozve hlasová reakce.

Rozvolněné bory na Planém vrchu – biotop lelka lesního. Foto: Přemysl Tájek.

Úspěšní jsme byli hned na druhém bodu, nacházejícím se zhruba v polovině délky severního okraje Přírodní rezervace Vlček. To byl náš jediný úspěch na této trase, ostatní pokusy zůstaly bez odezvy.

O rok později jsme zvolili o něco dřívější termín (4. červen) ale na 14 bodech rozmístěných zhruba na téže trase zůstaly naše provokace hlasem lelka neúspěšné. Zato příznivější byl rok 2008, kdy jsem 17 a 19. června s nahrávkou prošel dvě trasy. Ta delší vedla napříč EVL Raušenbašská lada po hřebeni mezi PR Planý vrch a PR Vlček a čítala 23 bodů, druhá byla o něco kratší (16 bodů) a vedla po hlavním hřebeni v NPR Pluhův bor. Na první z nich se lelek ozval na předposledním bodě v SZ části PR Planý vrch. Také na druhé trase byla pozitivní reakce a to na čtyřech bodech v západní polovině NPR Pluhův bor. Body ležely vesměs nedaleko do sebe, proto je těžko rozhodnout, zda šlo o jednoho či více samců, nejpravděpodobnější se zdá, že šlo asi jen o přelety jednoho samce v rámci revíru. V roce 2009, s ohledem na nepříznivé počasí v druhé polovině června a další problémy s časem na sledování, byl proveden jen jeden neúplný transekt s několika body v NPR Pluhův bor a to bez pozitivního výsledku.

Máme tedy k dispozici nejméně tři lokality, na nichž byl lelek v CHKO Slavkovský les zjištěn. Všechny se nacházejí v oblasti hadcových hřebenů, kde jsou řídké a světlé hadcové bory, tedy lesní porosty plně odpovídající nárokům

tohoto druhu na biotop. Je tedy zřejmé, že pokud tento druh najde vhodné lesní porosty, vyskytne se i ve vyšších polohách.

Samozřejmě, nemůžeme naše dosavadní výsledky považovat za definitivní obraz o výskytu lelka lesního v naší CHKO. Proto hodláme pokračovat i v dalších letech v našich pokusech lelky zjišťovat. Myslíme, že nám mohou pomoci všichni milovníci přírody pohybující se v naší oblasti. Zpěv lelka je totiž velmi jednoduchý, je to dlouhý tvrdý vrčivý zvuk. V naší oblasti je možno předpokládat, že nejintenzivněji se ozývá od konce května do začátku července. V této době je tedy největší šance slyšet jeho hlas, obzvláště pak v podvečerních a večerních hodinách, kdy je tento noční druh neaktivnější. Za jakékoli sdělení o slyšení tohoto hlasu budeme velmi vděční. Svá sdělení adresujte na Správu CHKO Slavkovský les v Mariánských Lázních, čím dříve po zjištění, tím lépe. Budeme mít možnost všechna taková zjištění rychle prověřit.

Literatura:

- Hudec K. & Štátný K. (eds) (2005): Ptáci – Aves II/2, Fauna ČR 29/2. – Academia, Praha.
- Flousek J. & Gramsz B. (1999): Atlas hnízdního rozšíření ptáků Krkonoš. – Správa KRNP, Vrchlabí.
- Kučera L. & Mareš J. (1971): Ptáci střední Šumavy. – Sbor. Přír. ZČM Plzeň, Biol., 5: 1–39.
- Miles P. (1985): Die Vögel des Krkonoš Gebirges. – Acta UC Praha, Biol., 1985: 1–101.
- Štátný K., Bejček V. & Hudec K. (2006): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003. – Aventinum, Praha.